

Голас Радзімы

ВЫДААННЕ 1031
ТРАСПАРЭНТАЛЬНАЯ
СЯБІМІСТАГА ІМ. ДОЛМАГА

№ 14 (1276) КРАСАВІК 1973 г. ВYДАННЕ БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВ'ЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ ГОД ВYДАННЯ 18-ТЫ ЦАНА 2 КАП.

ПАЗНАЦЬ СВОЙ КРАЙ

ВЯСНА.

Фотаэцюд У. ДАГАЕВА.

Ці ведаеце вы Беларусь?.. У мінулым годзе мы звярнуліся да чытачоў «Голасу Радзімы» з прапановай прыняць удзел у віктарыне і адказаць на дваццаць пяць пытанняў. Не без сумненняў і ваганняў Беларускае таварыства па культурных сув'язях з суайчыннікамі за рубяжом выносіла гэтыя пытанні на старонкі газеты. Усё-такі — дваццаць пяць! І не такіх ужо простых. Віктарына вымагала пэўных ведаў у розных галінах — гісторыя Беларусі і яе сучаснасць, эканоміка і літаратура, палітыка і геаграфія.

Ці пад сілу ўсё гэта чалавеку, які ведае свой край па ўспамінах маладосці? Так, ён напэўна захаваў самае дарагое — верную любоў да сваёй Бацькаўшчыны. Але дзе ён возьме шырокія і разнастайныя веды пра Беларусь? У яго ж — сям'я, праца, звычайныя чалавечыя турботы, што забіраюць шмат часу. Імі ў першую чаргу забіта галава. Да таго ж — умовы. Навокал нічога роднага, свайго. Не пойдзеш у бібліятэку, не возьмеш патрэбную кніжку аб Беларусі.

Адказы на віктарыну ўзрадавалі нас і нават здзівілі. Вось прыйшло першае пісьмо. Няроўны почырк многае сказаў пра яго аўтара. Відаць, што чалавеку нялёгка трымаць пяро ў натруджаных, агрубелых пальцах. І грамата ў яго невялікая. Але адказы, хоць і не акадэмічна сфармуляваныя, на дзіва змястоўныя, глыбокія.

Суайчыннік адкрыта напісаў, што доўга не адважваўся брацца за віктарыну: адкуль там у простага рабочага веды і складны стыль? Але ўрэшце перамог нерашучасць. «Паглядзіце, што ў мяне выйшла...» А выйшла ўсё якраз добра.

За першым прыйшло другое, трэцяе, дзесятае пісьмо. Прыйшло шмат пісьмаў. Усе адказы на віктарыну паказалі адну характэрную рысу: нашы землякі не толькі любяць сваю Радзіму, але і стараюцца пазнаць яе. Гарызонты іх ведаў адступаюць далёка за ваколіцу пакінутай некалі роднай вёскі. Землякі за мяжой ведаюць Беларусь — яе старажытнасць і сённяшні дзень, імёны герояў змагання з фашызмам і новабудулі апошніх пяцігодак. Любяць цудоўную пазію Янкі Купалы і Максіма Багдановіча, могуць падрабязна расказаць пра аперацыю «Баграціён», пералічыць назвы вырабаў сучасных беларускіх заводаў.

А многія ж (калі не большасць) з нашых суайчыннікаў не пераставалі парог беларускай школы. Да Вялікага Кастрычніка, як вядома, нацыянальных школ у Беларусі не было, як іх амаль не было і ў Заходняй Беларусі ў часы панавання там санацыйнай Польшчы. Многія наогул не ведалі, што іх Радзіма называецца Беларуссю.

«Нарадзіўся я на Брэстчыне, — піша ўдзельнік віктарыны А. Грыцук, — але дзяцінства маё прайшло ў Казанскай губерні. З 1915 па 1920 год наша сям'я была ў бежанстве. Толькі вясной 1920 года мы вярнуліся на Радзіму. І тады я пачуў упершыню слова Беларусь».

Адкуль жа ў гэтых людзей

такія ґрунтоўныя пазнанні? Калі былі падвядзены вынікі віктарыны, мы разаслалі пераможцам анкету, у якой задалі пытанне: «Што дапамагло вам правільна адказаць на віктарыну?» Адказы мы атрымалі амаль аналагічныя:

«Чытанне «Голасу Радзімы» і роднай літаратуры».

(У. КЛІШЭВІЧ, ЗША).

«Дапамог мой любімы настаўнік «Голас Радзімы», які ўжо на працягу колькіх год знаёміць мяне з навінамі на Беларусі, тлумачыць мне палітыку, сее ў маім сэрцы нязгасную любоў да Савецкага Саюза і яго шматнацыянальнага геаграфічнага народа».

(М. МАКАРЭВІЧ, Канада).

«У мяне ўжо ёсць неаблая бібліятэчка з кніг, прысланых вамі. Большую частку адказаў на віктарыну я ведаў, а некаторыя адказы трэба было пашукаць у кнігах».

(А. ГРЫЦУК, Канада).

«На трох пытаннях я прасядзеў тры дні. Астатнія даліся лягчэй. Безумоўна, дапамагла ваша газета. Апрача таго, мне лягчэй цяпер гаварыць аб Беларусі: я многа пачарпнуў за дзве паездкі на Радзіму».

(С. ЕРМАКОВІЧ, ЗША).

А С. Дзям'яненка з Канады напісаў, што адказаць на віктарыну яму дапамагла «цікавасць да Радзімы». У гэтым, на наш погляд, галоўнае. Калі будзе ў чалавеку жыццё пастаянная цікавасць да роднай зямлі, прага ведаць усё пра свой народ, тады ён знойдзе шляхі духоўнага збліжэння з Радзімай.

Гэтую цікавасць, прагу даведацца як мага больш пра Савецкую краіну, зразумець тую вялікія сацыяльна-палітычныя перамены, якія прынес у наш край подых Кастрычніка, можна адчуць і ў просьбе земляка расказаць праз газету аб яго вёсцы, і ў жаданні набыць плацінку з роднымі напевамі.

У апошнія гады Беларускае таварыства і рэдакцыя «Голасу Радзімы» атрымліваюць многа заявак ад суайчыннікаў на школьныя падручнікі: прыйліце беларускі буквар, хачу навучыць дзяцей роднай мове; таксама прасіў бы і рускі буквар, хачу, каб мае дзеці ведалі рускую мову.

Праз буквар беларус за мяжой перадае сваім нашчадкам вялікі скарб — любоў да роднага слова. З першай літары ў буквары, з першага абразка пачынаецца для дзяцей сцяжынка да глыбокага пазнання радзімы бацькоў. А для саміх бацькоў гэты працэс пазнання праягваецца. Таму, хто цікавіцца ўсенародным рухам супраціўлення ў Беларусі, мы вышляем мемуары былога партызана. Некаму здарылася кніжкі па эканоміцы. Яны дапамагаюць чалавеку, які даўно не быў у Беларусі, склаціць правільнае ўяўленне аб тым, кім мы былі даўней і чаго мы варты зараз.

Удзячная гэта місія — задавальняць духоўныя запатрабаванні землякоў на чужыне. Удзячная і пачэсная. Бо, як сведчаць вынікі віктарыны, у патрыётаў-беларусаў за межамі Бацькаўшчыны жыве нязгаснае пачуццё цікавасці да Радзімы.

ДРУЖБА, НАРОДЖАНАЯ ПРАЦАЙ

На вуліцах Мінска часта можна сустрэць чароды машын з надпісам на бартах: «Перагон: МАЗ-КамАЗ». Гэта мінскія аўтамабілебудаўнікі адпраўляюць сваю прадукцыю ў Набарэжных Чаўнях. Іншыя прадпрыемствы сталіцы таксама накіроўваюць туды саставы са сваёй прадукцыяй. Але самыя моцныя вузы дружбы звязваюць будучы гігант айчынінага машынабудавання з Мінскім аўтамабільным заводам.

Мінчане, у прыватнасці, прынялі самы актыўны ўдзел у распрацоўцы канструкцый аўтамабіляў, якія будуць выпускацца ў Татарыі.

— За чвэрць стагоддзя, — расказаў намеснік галоўнага канструктара Мінскага аўтамабільнага завода, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР Іван Дземідовіч, — наш канструктарскі калектыў набыў вялікі вопыт стварэння аўтамабіляў. Беларускія аўтамабілі заслужылі добрую славу на ўсіх кантынентах, карыстаюцца вялікім попытам на саюзных і міжнародных кірмашах. Таму менавіта нам было даручана распрацаваць адзін з галоўных вузлоў аўтамабіля — самазвальную ўстаноўку з платформай і пад'ёмным механізмам.

З напружаннем працавалі над праектам канструктары завода. Людзі разумелі, што новая машына павінна атрымацца не горшай за сваіх папярэднікаў — МАЗаў, а нават лепшай за іх. Восенню мінулага года доследны ўзор першай мадэлі самазвальнага створанага пры ўдзеле мінскіх канструктараў, паспяхова прайшоў заводскія выпрабаванні.

Цяпер мінскія канструктары заняты распрацоўкай праекта аўтамабіля КамАЗ-55102. Ён прызначаецца выключна для патрэб сельскай гаспадаркі. Гэта пакуль што адзіная ў Савецкім Саюзе машына падобнай спецыялізацыі.

Распрацоўка праектаў новых машын не адзіны від да-

памогі, якую беларускія аўтамабілебудаўнікі аказваюць сваім калегам з Татарыі. Мазаўцы дапамаглі калектыву маладога завода ў падрыхтоўцы кадраў. З кастрычніка 1972 года ў сталіцы Беларусі прайшлі стажыроўку 700 рабочых з Набарэжных Чаўноў. Усе яны атрымалі адпаведную кваліфікацыю, якая спатрэбіцца ім у далейшай рабоце.

Навучальныя праграмы разлічаны на шэсць месяцаў. Яны складаюцца з дзвюх частак: тэарэтычнай і практычнай. Спачатку рабочыя знаёмяцца з будовай станкоў, а пасля вучацца працаваць на іх. Кожнаму стажору дапамагае вопытны майстар-інструктар. Клопаты аб камскіх рабочых мінскія аўтамабілебудаўнікі лічаць сваім ганаровым абавязкам, бо чвэрць стагоддзя назад уся краіна дапамагала беларусам узвядзіць першынец аўтамабільнай прамысловасці рэспублікі — Мінскі аўтазавод.

Мне давялося сустрэцца са старшым майстрам вытворчага навучання камскіх рабочых Рэйнам Асмусам. Ён паведаміў, што сёлета на прадпрыемствах сталіцы вучацца і працуюць амаль 500 рабочых з Набарэжных Чаўноў. Большая частка іх стажыруецца на аўтамабільным заводзе. Выказваючы свае ўражанні аб Мінску і сустрэчах з беларускімі спецыялістамі, майстар дадаў:

— Мы знаходзімся ад свайго прадпрыемства далёка, каля дзвюх тысяч кіламетраў. Таму не заўсёды адміністрацыя Камскага аўтазавода можа аператыўна вырашыць узнікаючыя ў нас пытанні. Тады мы звяртаемся да кіраўніцтва Мінскага завода. І заўсёды атрымліваем патрэбную дапамогу. Некаторыя нашы рабочыя прыехалі ў Мінск з сем'ямі. У Мінску іхнім дзецям прадаставілі месцы ў дзіцячых садзіках. А самі рабочыя жывуць у добраўпарадкаваных кватэрах з усімі камунальнымі выгодамі.

Л. АНОП.

У адзінаццатым нумары нашай газеты быў змешчаны артыкул «Ствараецца бялковы канвеер». Гутарка ў ім ішла аб праекце малочнай фермы, распрацаваным Цэнтральным навукова-даследчым інстытутам механізацыі і электрыфікацыі нечарназёмнай зоны СССР, які знаходзіцца ў Мінску. Мы працягваем размову аб заўтрашнім дні нашай сельскай гаспадаркі.

азначае поўную індустрыялізацыю сельскага вытворчага будаўніцтва.

Першай ластаўкай гэтага працэсу ў нашай рэспубліцы выпала стаць Слуцкаму камбінату будаўнічых канструкцый для жывёлагадоўчых комплексаў. Зусім яшчэ кароткая біяграфія і незвычайная будучыня прадпрыемства настолькі цікавыя, што варта расказаць аб іх падрабязней.

«Чым жа адрозніваецца ваш камбінат ад звычайнага завода жалезабетонных вырабаў?» — спытаў я ў дырэктара прадпрыемства Дзмітрыя Бара-

зусім забываеш, што знаходзіцца на прадпрыемстве па вытворчасці ферм, калі трапіш у цэх пенаполістыролу. Цуды сучаснай хіміі ў выглядзе вялікіх пліт беласнежнага, лёгкага, як пена, матэрыялу таксама прызначаны для ўзвядзення звычайных ферм.

І яшчэ адна дэталю, якая добра ілюструе ўзровень вытворчасці на камбінате. На прадпрыемстве прапрацавана ўкараненне аўтаматызаванай сістэмы кіравання вытворчасцю, цэнтрам якой стане электронна-вылічальная машына.

ВОПЫТ індустрыяльнага

СТО КРОПАК НА КАРЦЕ

ДАКЛАДНЕЙ, трэба было б напісаць «аб дні сённяшнім», бо жывёлагадоўля — менавіта тая галіна народнай гаспадаркі, дзе ўяўленні «заўтра» і «сёння» месцамі перапляліся так цесна, што дыферэнцыраваць іх немагчыма. Віноўнік такой «блытаніны» — навукова-тэхнічны прагрэс. Ён узвараўся і ў гэтую сферу, якая яшчэ якіх-небудзь дзесяць год назад была суцэльнай белай плямай на агульным, ужо даволі багатым фоне навукова-практычных распрацовак. Адбыўся такі зрух дзякуючы комплекснаму падыходу ў нашай краіне да праблемы інтэнсіфікацыі сельскай індустрыі.

Па-першае, у дзяржаўным парадку было падкрэслена значэнне хутчэйшага ўздыму вытворчасці прадукцыі жывёлагадоўлі. Планамі дзевятай пяцігодкі намечана атрымаць у 1975 годзе на сто гектараў сельгасугоддзяў па 100 цэнтнераў мяса і 150 цэнтнераў малака. Гэта адпаведна на 35 і 44 працэнты больш, чым у 1970 годзе, які папярэднічаў пяцігодцы. Дзяржаўныя інвестыцыі ў сельскую гаспадарку БССР за гэты час складуць 2,8 мільярда рублёў.

Па-другое, дапамагчы сельскім працаўнікам узяліся вучоныя. Цэлы шэраг праектных і даследчых інстытутаў распрацоўваюць комплексы новых машын і абсталявання для адкорму жывёлы і атрымання малака. Створаны ўнікальныя праекты высокапрадукцыйных ферм-гігантаў. Выведзены новыя пароды жывёлы.

Нарэшце, не засталася ў баку ад задачы інтэнсіфікацыі бялковай індустрыі і работнікі прамысловасці. У бягучай пяцігодцы ў краіне намечана ўзвесці цэлую сетку прадпрыемстваў, дзе распачнецца масавы выпуск будаўнічых канструкцый для патрэб сельскай гаспадаркі. Выкананне ўсёй праграмы

ноўскага і, як зразумеў паэзія, зусім недарэчна. Высветлілася, што Слуцкі камбінат мае рад прынцыповых адрозненняў ад усіх звычайных прадпрыемстваў па вырабу канструкцый з бетону. І галоўнае з іх у тым, што працаваць ён будзе выключна на сельскую гаспадарку, выпускаючы поўназборныя комплексы па ўтрыманню свіней і буйной рагатай жывёлы.

У праекце запісаны лічбы: у год—два комплексы зборных жалезабетонных канструкцый для будаўніцтва комплексаў па адкорму свіней на 108 тысяч месц кожны і два комплексы канструкцый для комплексаў па вытворчасці ялавічыны па 9,6 тысячы кароў кожны. Для параўнання скажу, што такі комплекс будзе ўмяшчаць у сябе колькасць свіней, роўную, прыкладна, цяперашняму пагалоўю ўсіх жывёлагадоўчых гаспадарак двух раёнаў. Акрамя таго, у гадавую праграму прадпрыемства закладзены выпуск таварнага бетону і пенаполістыролу — каштоўнага матэрыялу для ўцяплення ферм.

Справіцца з такім напружаным планам можа толькі магутнае прадпрыемства з сучаснай тэхнікай і тэхналогіяй. Менавіта такім будзе камбінат у Слуцку — пускаявая будоўля трэцяга года бягучай пяцігодкі.

Яго цэхі ўжо набылі рабочы выгляд. Зманціравана амаль усё абсталяванне, заканчваецца апошнія пуск-наладчыныя работы. Мне і раней даводзілася бываць на прадпрыемствах будаўнічых вырабаў, але нідзе, нават у самых вялікіх з іх, не бачыў такога мноства сучаснай тэхнікі. Шматлікія прэсы, самаходныя электрамаставыя краны, аўтаматычныя бетонозмяшалыны пункт, лабараторыя з аддзяленнямі бетону, раствору і хімічнага аналізу, кантрольна-выпрабавальны пункт — вось далёка няпоўны «арсенал» сельскай будаўнічай індустрыі нашых дзён. І ўжо

ўзвядзення будынкаў даўно даказваў, што найлепшых паказчыкаў дасягаюць на прадпрыемствах з закончаным вытворчым цыклам. Канчатковай прадукцыяй такіх прадпрыемстваў з'яўляюцца суцэльна-зманціраваныя памяшканні, а ў іх вытворчыя «абавязкі» ўваходзяць, разам з заводскім выработкам будаўнічых канструкцый, камплектаванне аб'ектаў, усе транспартныя аперацыі і сама работа па мантажу. Карацей, максімум працоўных затрат пераносіцца з будаўнічай пляцоўкі на заводы.

Ужо на канец пяцігодкі палавіна вытворчага будаўніцтва ў калгасах і саўгасах Беларусі павінна весціся менавіта такім, індустрыяльным метадам. І вырашыць гэтую задачу дапаможа Слуцкі камбінат. Ён ужо сёлета першым у рэспубліцы стане называцца сельскім будаўнічым камбінатам. Новая будзе не толькі назва, а ўвесь працэс узвядзення ферм. Роля самоў гаспадаркі зводзіцца толькі да афармлення заказаў. Усе астатнія клопаты — справа камбіната.

У дырэктарскім кабінете, які пакуль што не перамясціўся са звычайнага вагончыка (будынак заводакіраўніцтва яшчэ ва ўладзе аддзелаўнікаў), я бачыў карту-схему. Цэнтр яе — ўмоўны значок на паўднёвай ускраіне Слуцка — будучы будаўнічы камбінат. Ад яго ў бакі разбегваюцца чырвоныя промні, спліняючыся ў кропках, што раскіданы па ўсёй рэспубліцы. Гэта — калгасы і саўгасы, для якіх камбінат пачне будаваць сучасныя жывёлагадоўчыя фермы. Колькі іх? Дзесяць, сто, болей? Падлічыць цяжка. Але не трэба быць спецыялістам, каб зразумець, якія перспектывы адкрываюць перад сельскай гаспадаркай рэспублікі гэтыя, цяпер ужо звычайныя сельскія будоўлі.

В. ХАДАСОУСКИ.

Год ад году прыгажэ сяло Урыцкае — цэнтр калгаса імя Урыцкага Гомельскага раёна. Яго новыя вуліцы забудоўваюцца двух- і трохпавярховымі дамамі. За апошнія гады ў сяле пабудаваны 24 такія дамы, сучасны гандлёвы цэнтр, сярэдняя школа, бальніца, дом быту. На гарадскі лад жывуць тут калгаснікі. Да іх паслуг універсальны прамтаварны і прадуктовы магазіны, кафэ, швейная і шавецкая майстэрні, цырульня. Штодзённа больш за 900 экзэмпляраў газет і часопісаў прыносяць паштальён у дамы аднавяскоўцаў.

НА ЗДЫМКАХ: 1. Урыцкая сярэдняя школа. 2. Ва ўнівермагу сяла. Прадавец Зінаіда АГЕЕВА дапамагае пакупніцам выбраць тавары. 3. Такім будзе сяло Урыцкае ў бліжэйшым будучым. 4. Калгасніца Клаўдзія ВІНАКУРАВА сервіруе стол к чаю.

Фота Ч. МЕЗІНА.

ВІНШУЕМ ПЕРАМОЖЦАЎ ВІКТАРЫНЫ

«ЦІ ВЕДАЕЦЕ ВЫ БЕЛАРУСЬ?», ПРЫСВЕЧАНАЙ 50-ГОДДЗЮ ЁТВАРЭННЯ СССР

І. ШЫКОЛКА

М. ГАРОХ

У. КЛІШЭВІЧ

Р. НІКАНОВІЧ

М. МАКАРЭВІЧ

Летась Беларускае таварыства па культурных сувязях з суайчыннікамі за рубяжом правяло віктарыну «Ці ведаеце вы Беларусь?». Віктарына была прысвечана 50-гадоваму юбілею ўтварэння Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік і ўключала ў сябе разнастайныя пытанні. Яны датычылі мінулага нашага народа, гісторыі ўтварэння беларускай савецкай дзяржавы, развіцця эканомікі і культуры Савецкай Беларусі.

У віктарыне прынялі ўдзел многія суайчыннікі з Англіі, Бельгіі, Галандыі, ФРГ, Аўстраліі, ЗША, Канады і іншых краін. Журы падвяло вынікі віктарыны «Ці ведаеце вы Беларусь?» і прыняло наступнае рашэнне:

Першы прыз — пудэўка ў адзін з беларускіх санаторыяў на 24 дні — прысудзіць **І. Шыколку** (Канада).

Два другія прызы — транзістарны прыёмнік «Акіян» і наручны гадзіннік «Прамень» у пазалочанай аправе —

прысудзіць **М. Гарох** (Бельгія) і **У. Клішэвічу** (ЗША). **Тры трэці прызы** — набор беларускіх сувеніраў — прысудзіць **Р. Нікановічу** (ФРГ), **Т. Корбуту** (Аўстралія), **М. Макарэвічу** (Канада).

Заахвочвальныя прызы — бібліятэчкі з твораў беларускіх пісьменнікаў — прысудзіць **А. Гарагледу** (Бразілія), **С. Дзям'яненку** (Канада), **Я. Богарту** (ЗША), **С. Ермаковічу** (ЗША), **А. Грыцуку** (Канада).

Журы палічыла магчымым увесці два дадатковыя заахвочвальныя прызы і адзначыць імі **А. Сакалова** (ЗША) і **М. Садко** (ЗША), якія даслалі цікавыя і змястоўныя адказы на віктарыну.

Беларускае таварыства па культурных сувязях з суайчыннікамі за рубяжом і рэдакцыя газеты «Голас Радзімы» шчыра вінуаюць пераможцаў і выказваюць падзяку ўсім, хто прыняў удзел у віктарыне.

Т. КОРБУТ

А. ГАРАГЛЯД

С. ДЗЯМ'ЯНЕНКА

Я. БОГАРТ

С. ЕРМАКОВІЧ

А. ГРЫЦУК

Пішучь землякі

У ЗАВІРУХУ

Раніцою гляджу праз акно свайго пакоя і бачу чуд прыроды: гурбы снегу пад самымі вокны. Учора вечарам ляжаў, толькі прыкрываючы зямлю, далікатны сняжок, а сёння праз ноч паўсталі суметы. Ураз сэрцам пераношуся ў любую мілую Белую Русь...

Памятаю, як, бывала, устанеш ранкам, каб ісці з бацькам на гумно малаціць у два

цапы жыта ці ячмень, а гут дзвярэй з сенцаў на двор не адчыніш: суметы белага, чыстага снегу вышэй за дзверы. Трэба браць рыдлёўку і змагацца з ім, каб пракласці дарогу да гумна. Добрыя зімы былі тады, і любіў я іх страшэнна. Кажуць, няма цяпер на Беларусі гэтых снягоў і марозоў. Але калі я гасціў там, выпала мне сапраўдная зіма: відаць, дарагая Радзіма хацела мне зрабіць прыемнасць.

Спяшаўся я з пляменніцаю Станіславай Гой у свае Клешнякі на Новы год і каляды. Поезд рана-ранюсенька прыбыў на станцыю. Выйшлі з вагона, а тут свету не відаць: снежная бура ў самай сіле.

Што рабіць? Як дабрацца да хаты? Мы меліся ехаць аўтобусам, але аўтобусы перасталі хадзіць. Наняць таксі? Але хто паедзе ў такую завіруху? Заставалася сядзець на вакзальнай лаўцы і чакаць перамены надвор'я. Мо' дзень, а мо' два.

Але пляменніца ўсё ж рашыла паспрабаваць: можа знойдзецца таксіст, які разыкне пусціцца ў дарогу. Пайшла. А я сяджу, чакаю. Раптам бачу: вяртаецца, твар вясёлы. «Знайшла, — кажа, — чалавека. ماشына чакае нас ля дзвярэй».

Умомант сабралі багаж і праз хвіліну апынуліся ў таксі. Чалавек, мужчына сярэдніх год, ветліва ўсміхаецца нам. Пытаю-

ся, ці даедзем? «Паспрабуем», — адказвае. Ну, і рушылі мы ў шлях-дарогу, праз завіруху, праз суцэльную снежную сцяну. Праз усё кадарожжа круціліся ў маёй галаве вершы Пушкіна:

Мчатся тучы, вьются тучи;
Невидимкою луна
Освещает снег летучий;
Мутно небо, ночь мутна.

Гэта ж нібыта пра наш шлях з Ліды ў Клешнякі пісаў паэт. Толькі ж, вядома, без каця і ямшчыка. Каця замяніў аўтамабіль, ямшчыка — таксі-драйвер, а нячысцікаў — снежная бура. Іншыя цяжкасці, і небяспекі тыя ж самыя.

Урэшце, прыехалі. Пытаюся ў шафёра:

— Колькі, браток, належыць за гэтую гераічную дарогу?

— Пяць рублёў, — адказвае таксіст.

— Пяць рублёў за 30 кіламетраў у такое надвор'е? У Амерыцы за ніякія грошы ніхто не згадзіўся б везці людзей у падобную завіруху. Браток, зайдзі ў хату, чаем пагрэйся!

— Не, трэба ехаць. Надвор'е, можа стацца, яшчэ пагоршыцца.

І паехаў мілы чалавек. Вось што мне прыпомнілася сёння, калі глянуў раніцою з акна свайго пакоя.

Іван ТАРАСЕВІЧ,
свяшчэннік.

ЗША.

МАЦЯРЫНСКІ ПОДЗВІГ

Вузкая палявая сцяжынка прывяла да высокага, з яркімі ліштвамі дома, што стаяў на ўскраіне невялікай вёскі Пусташы. Сярод трынаццаці дамоў ён выдзяляўся і сваімі размерамі, і прыгажосцю. Чамусьці падумалася, што іменна тут жывуць Кляцковы. Казаў жа мясцовы шафёр, што іх дом самы прыметны. Невядома толькі, што ён меў на ўвазе: дом ці яго гаспадароў.

Аб тым, што жывуць тут працавітыя, руплівыя людзі,

гаварыла ўсё: акуратная, роўная агарожа вакол дома, па-майстэрску зробленыя лаўні, дагледжаны малады сад...

З хаты мяне ўжо заўважылі. Тры цікаўныя дзіцячыя тварыкі ўмомант «прыліпілі» да акна. У вёсцы, вядома, новага чалавека заўважаць адразу.

— Мама з татам на рабоце, — паведамілі маленькія гаспадары.

Дзяўчынка з вострымі, вясёлымі вачанятамі ўважліва

агледзела мяне і спытала: — Ты радня наша? Як цябе зовуць?

Не дачакаўшыся адказу, прадставілася:

— Я, Клаўна. А гэта Сярожа наш. Сёлета ў школу пойдзе. Толькі Лёнька малы яшчэ — праз соску малако п'е.

Старэйшым у доме быў пятнаццацігадовы Пеця. Ён скончыў восьм класаў і збіраецца вучыцца на шафёра. А пакуль за «галоўнага» ў доме.

Так адбылося першае знаёмства з чатырма самымі юнымі прадстаўнікамі сям'і Кляцковых.

Праз паўгадзіны я ўжо ведала амаль усе дамашнія «сакрэты»: як зовуць маму і тату, старэйшых братоў і сясцёр, дзе і кім яны працуюць, калі дадому прыедуць. З фотаздымкаў, што вісе-

лі на сценах, глядзелі Валодзя, Федзя, Надзя, Зіна, Ала, Валя...

— Тут яшчэ не ўсе, — паведаміў Пеця. — У нас яшчэ ёсць Толік, Наташа, Валера, Таня, Ніна і Ася.

— Мамка ідзе! — радасна закрычалі дзеці і пабеглі насустрэчу.

Увайшла маладая яшчэ жанчына, сярэдняга росту, са спакойным позіткам выразных вачэй. Распанулася і стомлена апусцілася на крэсла. Дзеці акружылі маці, заглядвалі ёй у твар, штосьці шчабяталі.

— Як вы тут, мае птушаняты? — ласкава спытала Марыя Раманаўна. — Але штосьці ў вас беспарадак. Хто сёння падлогу падмятаў і пасцелі прыбіраў?

— Пецька і Сяргей, — падказала словаахвотлівая Клава.

— А ты з Лёнькам смецця накідала, — апраўдваўся хлапчук.

Не чакаючы напамінку, яны дружна пачалі наводзіць парадак.

— Да свята рыхтуемца, — заўважыла Марыя Раманаўна. — Усе дзеці збіраюцца.

— Зіна замуж выйшла, мужа прывязе свайго, — удакладнілі малыя.

— Ну, і языкі, нічога не затрымаецца, — засмяялася маці. — Спраў многа, а сядзець дома няма калі. Самі разумеюць, сям'я вялікая, колькі ўсяго трэба. Хочацца ж, каб не горш за іншых былі.

— Праўда, нам цяпер лягчэй, — працягвала Марыя Раманаўна. — З намі жывуць толькі дзевяць. Астатнія свой хлеб ужо зарабляюць. Старэйшы Валодзя на хімкамбінаце працуе, Федзя

АРЦЁМАВА ДОЛЯ

Акцябрскі лайнер «Аляксандр Пушкін» трымаў курс да родных берагоў.

На палубе звычайнае жыццё. Хлопцы і дзяўчаты спявалі пад гітару. Некаторыя пасажыры проста стаялі і любаваліся марскім пейзажам. Сярод іх было многа савецкіх турыстаў, якія пабывалі ў замежных краінах. Зараз яны вярталіся дадому, дзе іх чакалі бацькі, браты, сёстры, дзеці.

І некалькі асабліва адзінока адчуваў сябе побач з імі стары Арцём Цімашэнка. Чым бліжэй пад'язджалі да Ленінграда, тым цяжэй становілася на сэрцы гэтага чалавека. Нейкая туга апаноўвала яго. У Ленінградскім порце яго ніхто не сустракаў, ніхто не чакаў. Чужы... Самотны...

Далейшы шлях старога ляжаў у Беларусь. У Краснапольскі раён, да плямённіка Усціна, да сястры Марыны, якую ён не бачыў больш за 55 гадоў.

Ляды. Горкі. У гэтых, як і ў іншых краснапольскіх вёсках пры царстве, панавалі галечка, цемра, невучтва. Людзі забіралі дошкі вонкі сваіх хацін і ад'язджалі на шахты, на лесараспрацоўкі. А праз нейкі час, не знаўшы лепшага жыцця, вярталіся ні з чым.

— Нашаму брату ўсюды аднолькава, — гаворылі старэйшыя дзядзькі. — Вось, кажучы, за граніцай — там рай.

Арцём Цімашэнка ўважліва прыслухоўваўся да размоў. «Вось толькі адслужы, падамся за мяжу», — планавалі ў ён.

Думка аб заграніцы прывязалася так учэпіста, што іншага выйсця ён не бачыў. А калі ў чатырнацятым скончыў службу, пачаў збірацца ў дарогу. Паехаў у Канаду, цешачы сябе надзеяй на багатае жыццё.

Недаскава сустрэла Арцёма чужая зямля. Тут, як ад цяглавай сілы, ад яго патрабавалася толькі адно — працаваць. Працаваць з ранку да вечара і ўсё для таго, каб мець на кавалек хлеба.

Спачатку ён рабіў на чыгуны. Потым дачуўся, што на ліцейным заводзе можна лепш зарабіць. Наняўся туды. Кожны грош даставаўся крывавым мазалём і салёным потам. Але Арцёму хацелася хутчэй сабраць грошай і перавезці ў Канаду сваю жонку Праскоўю Піліпаўну, якая засталася ў вёсцы Горкі. Напісаў, каб прыязджала.

Доўга чакаў, але дачакаўся не жонкі, а пісьма, у якім Праскоўя напісала каротка: «Не патрэбна мне ніякае за-

морскае жыццё. Цяпер мы людзьмі сталі, а не парабкамі ў памешчыкаў...»

Арцём з крыўдай успрыняў гэтую вестку, не ўнікаючы ў сэнс напісанага. А тут яшчэ адна бяда — атрымаў цяжкую траўму, і яго выставілі за вароты ліцейнага. Калі не патрэбен быў нікому. А яшчэ настальгія — журба па Радзіме выматала сілы.

Праз пяцьдзесят з лішнім год Арцём Цімашэнка наважыўся з'ездзіць на Радзіму. Я сустрэўся з замежным госцем у яго сястры Марыны. Зрэзаны глыбокімі маршчынамі твар, сумны, нейкі зацяты позірк вачэй сведчылі аб перажытым нялёгкім жыцці. Часта ўздыхаючы, ён расказвае пра свае блуканні па чужыне. Потым крыху ажывіўся, успомніў пра багаж. Дастаў з-пад ложка вялізны чамадан, адкрыў яго і паказвае: «Вось, глядзіце, прывёз, каб прадаць сялянам...».

Стары Арцём, збіраючыся ў Расію, купляў усялякія жалезныя вырабы: напільнікі, завесы, ціскі — усякую ўсячыну.

— Я думаў, — гаворыць Арцём, — што тут, як і калісьці, нічога няма. Вось і прывёз. А тут, бач, магазіны поўныя ўсяго.

Пра жыццё савецкага сяляніна старому Арцёму многа расказваць не давялося. Ён сам усё пабачыў. Калісьці сястра парабчанкай была ў памешчыка, а прышла Савецкая ўлада, арганізавалі калгас — уступіла ў яго. Працавала не на каго-небудзь, на сябе. А калі пастарэла, калгас прызначыў пенсію. Ды ў дадатак паўгектары прысядзібны ўчастак, карова, свінні, куры, сад. Цяпер вось дом перабудавала: на цагляны падмурок паставіла, шыферам накрыла, вонкі зрабіла шыры.

Ды ці толькі яна? Зайдзі да любога рабочага саўгаса «Завадоцкі» — люстраныя шафы, швейныя машыны, радыёпрыёмнікі, тэлевізары.

Хто б ні гаворыў з канадскім госцем, кожны спачуваў яму: маўляў, ад аднаго берага адбіўся і да другога не прыстаў.

— Буду прасіць, — гаворыць Арцём, — дазволу пераехаць дадому назаўсёды. Тут бы я яшчэ лажыўся. А так...

Адвечоркам я выйшаў на вуліцу. Недзе ў канцы вёскі пачуліся дзювачыя галасы. Яны спявалі пра жураўляны, якое адбілася ад выраю. А мне здавалася, што песня была пра яго, Арцёмава долю.

С. СЯМЕНАУ.

НЕПАДАЛЕКУ ад Мінска, у пасёлку Смахвалявічы, размясціўся Беларускі навукова-даследчы інстытут бульбы, пладводства і гародніцтва. Тут вядзецца вялікая работа па селекцыі сельскагаспадарчых культур. У выніку навуковых даследаванняў зацікаўлены не толькі працаўнікі палёў. Ураджайнасць і спэцыфічнасць бульбы, садавіны, гародніны цікавіць усіх, бо гэта прадукты паўсядзённага пошты.

Сцярджэнне гаспадынь — «бульба не можа надакучыць» — цалкам узгадняецца з медыцынскім пунктам гледжання. Навука аб харчаванні раіць

малымі зярнятамі — асабліва сопія, але менш смачныя. Напрыклад, у бульбы сорту «разварысты» крухмальныя зярняты буйныя. І хаця гэта даволі смачная сталовая бульба, у яе няма такога паху, як, скажам, у сорта «беларускі крухмалісты», у якога крухмальныя зярняты драбнейшыя. Добрымі смакавымі якасцямі вызначаюцца «тэмп», «лошыцкі», «кандыдат», «агеньчык». Гэтыя сарты ўжо атрымалі шырокае распаўсюджанне ў нашай краіне.

У мінулым годзе ў Беларусі «тэмп», напрыклад, займаў амаль 43 тысячы гектараў, «агеньчык» — 18 тысяч. Гэтыя

ваюцца для квашэння, утрымліваюць шмат цукру і вітаміну С. Капуста «беларуская-85» (сярэднепозная паспявання) атрымана шляхам адбору з мясцовай папуляцыі Віцебскай вобласці. Яна вызначаецца вельмі высокімі якасцямі качана і з'яўляецца лепшай для вырошчвання на тарфяна-балотнай глебе.

Некаторыя сарты гароднін-ных культур селекцыі інстытута вядомы нават за рубяжом. Напрыклад, за гатунак рэпчатой цыбулі «церахоўскі» ў 1969 годзе на Міжнароднай выстаўцы ў Эрфурце (ГДР) інстытут быў узнагароджан бронзавым медалём.

БУЛЬБА НЕ МОЖА НАДАКУЧЫЦЬ

нам штодзённа ўжываць у любым выглядзе не менш як 300 грамаў клубняў.

Адна з самых актуальных задач у селекцыі бульбы — гэта вывядзенне сартоў з высокім утрыманнем крухмалу і бялка (пратэіну). Калі ў 1957 годзе гаспадаркам для вырошчвання перадаваліся сарты, якія ўтрымлівалі 16—18 працэнтаў крухмалу і 1,8—2 працэнта пратэіну, то цяпер у селекцыйных гадавальніках ужо вырошчваюцца гібрыды з крухмалістасцю да 27—28 працэнтаў і ўраджайнасцю, якая перавышае стандартныя сарты. Выдзелены асобныя гібрыды з утрыманнем пратэіну 2,7—3,5 працэнта.

Вялікаму поспеху селекцыянеры-бульбаводы ў многім абавязаны свайму кіраўніку, Герою Сацыялістычнай Працы, доктару сельскагаспадарчых навук Пятру Альміку, распрацоўкі якога пакладзены ў аснову работы лабараторыі і ўлічваюцца далейшую інтэнсіфікацыю бульбаводства і патрабаванні вытворчасці.

За апошнія гады раяніраваны сем новых сартоў бульбы, з іх пяць — з высокім утрыманнем крухмалу («тэмп», «кандыдат», «разварысты», «Паўлінка», «беларускі крухмалісты») і два сталовага прызначэння («беларускі ранні» і «агеньчык» — сярэднепозны).

Праходзяць дзяржаўныя выпрабаванні некалькі новых сартоў з павышаным утрыманнем крухмалу, прыдатных для тарфяна-балотнай глебы, з рознымі тэрмінамі паспявання.

Адна з апошніх завершаных работ селекцыянераў інстытута — бульба «вераснёўская». Сорт сярэднепозны, вызначаецца добрымі смакавымі якасцямі і ўстойлівасцю да механічных пашкоджанняў пры камбайнавай уборцы.

А якая ж бульба самая смачная?

Пытанне даволі складанае. Клубень, які разварыўся так, што ад яго засталіся толькі камякі, — яшчэ не самы смачны. Смак бульбы, паводле вызначэння вучоных, залежыць ад велічыні крухмальнага зярнята. Сарты з больш буйнымі крух-

сарты паспяхова вытрымалі неспрыяльныя кліматычныя ўмовы і паказалі ўсюды высокую ўраджайнасць.

Хуткаму ўкараненню новых сартоў садзейнічала паляпшэнне насенняводства бульбы, правільны падбор гатункаў, ўкараненне іх у вытворчасць і распрацоўка метадыкі вырошчвання здаровага пасадкавага матэрыяла, здольнага працяглы час захоўваць першапачатковыя якасці сорту.

Цяпер Беларуская ССР сярод іншых саюзных рэспублік выдзяляецца як адна з буйнейшых зон па вырошчванні бульбы з розным гаспадарчым прызначэннем. Маючы ўсяго каля трох працэнтаў ворнай зямлі ад агульнаагрэўнай плошчы, яна вырастала за апошнія пяць год 14,5 працэнта валавога збору бульбы ў краіне і 5 працэнтаў яе сушэтнай вытворчасці.

Практыка паказала, што часам недастаткова стварыць новыя сарты і вырасіць высокай ўраджай. Неабходна яшчэ своечасова і без страт убраць яго і, самае галоўнае, захаваць клубні так, каб яны не страцілі сваёй якасці.

Вучоныя інстытута праводзяць вялікую работу і ў гэтым напрамку. Распрацавана прагрэсіўная тэхналогія захоўвання бульбы ў буртах з выкарыстаннем актыўнай вентыляцыі, якая дазваляе стварыць найбольш спрыяльны рэжым. У выніку — скарачаецца натуральная страта і загібанне бульбы і павялічваецца выхад таварных клубняў. Акрамя таго, змяншаюцца страты сухіх рэчываў і крухмалу. Выключаецца прарастанне насеннай бульбы амаль усіх раяніраваных у рэспубліцы сартоў.

Вучоныя інстытута плённа працуюць і над селекцыяй іншых культур. Падабраны сарты белакачаннай капусты ад вельмі ранніх да позніх. Вырошчванне іх дазваляе мець свежую капусту круглы год. Вызначаецца высокая ўраджайнасцю раяніраваны сорт капусты «Юбілейная-29» (сярэднепозная паспявання). Качаны гэтага сорту захоўваюцца свежымі да сакавіка і выкарыстоў-

ваюцца для квашэння, утрымліваюць шмат цукру і вітаміну С. Капуста «беларуская-85» (сярэднепозная паспявання) атрымана шляхам адбору з мясцовай папуляцыі Віцебскай вобласці. Яна вызначаецца вельмі высокімі якасцямі качана і з'яўляецца лепшай для вырошчвання на тарфяна-балотнай глебе.

Некаторыя сарты гароднін-ных культур селекцыі інстытута вядомы нават за рубяжом. Напрыклад, за гатунак рэпчатой цыбулі «церахоўскі» ў 1969 годзе на Міжнароднай выстаўцы ў Эрфурце (ГДР) інстытут быў узнагароджан бронзавым медалём.

Праходзяць дзяржаўныя выпрабаванні некалькі новых сартоў пладовых і ягадных культур, многія з якіх ужо шырока распаўсюджаны ў садах нашай рэспублікі. Сярод іх познезімовыя і зімовыя сарты яблык — «беларускі сінап», «бананавае», «непараўнанае», «мінскае».

Упершыню ў БССР выведзен сорт грушы позняга тэрміну паспявання — «беларуская позняя». Плады яе захоўваюцца ў лежцы да лютага. «Беларуская позняя» вызначаецца больш высокай зімаўстойлівасцю дрэў, чым шырока вядомы сорт «Бэра зімовая Мічурына».

У цесным кантакце з селекцыянерамі інстытута дзейнічаюць супрацоўнікі лабараторыі імунітэту на чале з акадэмікам АН БССР Мікалаем Дарожніным. Сумесна вучоныя ствараюць новыя сарты бульбы, садавіны, гародніны, устойлівыя да розных хвароб і шкоднікаў.

Многім нашым сартам — горадскі савецкай селекцыі — няма роўных у свеце. Аднак галоўнай сваёй заслугай вучоныя лічаць тое, што вынікі іх работ хутка становяцца здабыткам сельскагаспадарчай практыкі, шырока ўкараняюцца на калгасных і саўгасных палатках.

Анатоль БАЯРОВІЧ, малодшы навуковы супрацоўнік Інстытута бульбы, пладводства і гародніцтва.

шафёрам у Полацку. Надзя на Віцебскай птушкафабрыцы ўладкавалася. Але — будаўнік, Зіна ў Мінску на заводзе жалезабетонных вырабаў. Валя на Полацкай мэблевай фабрыцы. Разлітаюцца дзеці з бацькоўскага гнязда. Цяпер гэтых трэба на ногі паставіць.

Маці... Якое ёмістае слова! Яна дае маленькай істоты жыццё, клапатліва, самааддана выхоўвае дзіця. Яна ў вечных клопатах за яго здароўе, будучыню. Можна бяскоўна захапляцца мужнасцю і сапраўдным мацярынскім подзвігам гэтай жанчыны. У сорак чатыры гады калгасная працаўніца — маці шагнацца дзіцяці.

Няцяжка ўявіць, які груз штодзённых клопатаў нясе яна на сваіх плячах. Яе «дамашняя рабочая змена» зацягваецца на многія гадзі-

ны. Трэба і нагатаваць, і намыць, і прыбраць, паціраць у школу адправіць, гаспадарку весці. Ды ці мала спраў?

— Адна ўдеха, — заўважае Марыя Раманаўна, — працавітыя, спагадлівыя растуць дзеці. Хоць і розныя яны па характарах, але старанна вучацца, дапамагаюць па гаспадарцы. Большыя летам у калгасе працуюць, меншыя дома ўсё робяць. Ніколі нам не было за іх сорамна ад людзей. Вялікая заслуга ў гэтым бацькі — ён у нас строга, патрабавальны.

— Тонкіх педагогічных сакрэтаў выхавання не ведаем, — дадае гаспадар Андрэй Іосіфавіч. Ён толькі што вярнуўся з работы і ўключыўся ў размову. — Выхоўваем па-свойму — па-сялянску: каб праць, любілі, людзей паважалі, сумленнымі

ды справядлівымі раслі.

Патомны хлебавод, былы франтавік, ён умець «дыржор» вялікага сямейнага «аркестра». З малых год дзеці ведаюць, што такое добра і што такое дрэнна. Ніякіх скідак на «неразумнасць» у сям'і не робіцца. Таму, напэўна, і дысцыпліна. Крыху непрывычна нават: дзіцяці ў доме многа, а крыку, гоману не пачуеш.

— Затое колькі шуму ды вяселля ў святы, — заўважае Марыя Раманаўна, — калі ўсе збіраюцца ў бацькоўскі дом. Звыш дваццаці чалавек садзіцца за стол.

Кажучы, твая сям'я — твае і клопаты. Гэта так. Але адным бацькам цяжка было б выхоўваць такую «армію». Не менш клапатлівай маці з'яўляецца дзяржава. Яна дапамагае Кляцковам, як і ўсім мнагадзетным сям'ям,

выхоўваць дзіцяці, выводзіць іх у людзі.

Трэба было пабудаваць новы дом — калгас даў крэдыт. Дапамагалі і грашыма, і будаўнічымі матэрыяламі. Пяцёра старэйшых дзіцяці бясплатна выхоўваліся ў школах-інтэрнатах. Скончылі па вострым — дзесяць класаў, выбралі сабе справу па густу і здольнасцях. Усяго ў выглядзе адначасовай і штомесячнай грашовай дапамогі дзяржава выплаціла Кляцковым звыш 8 тысяч рублёў.

— З такой сям'ёй пры ранейшым жыцці мы прапалі б, — упэўнена гаворыць гаспадар.

...У невялікім куфэрку захоўваюцца самыя дарагія сямейныя каштоўнасці — франтавыя медалі бацькі і ўзнагароды маці. Вялікі мацярынскі подзвіг Марыі Раманаўны адзначаны двума ор-

дэнамі «Мацярынская слава» першай і другой ступені, ордэнам «Маці-геранія», двума «Медалямі мацярынства» першай і другой ступені.

— Загаварылася, — зірнуўшы на гадзінік, заспяшалася Марыя Раманаўна. — На работу пара.

Па дарозе я сустрэла маленькую дзіўчынку з партфелем.

— Добры дзень, — прывіталася школьніца.

— Ты Кляцкова?

— Кляцкова Ася, — быццам на ўроку гучна адкачвала яна і, не аглядаючыся, пабегла дадому.

З. КРУПЧАНКА.

Калгас імя Мічурына, Шумілінскі раён.

«Я ЗНАЙШОУ яго, мамо!» Колькі разоў паўтарыў гэтыя словы Пятрусь — і ў думках, і ў голас. Першы раз яны вырваліся з-пад самага збалелага сэрца, там, на брацкай магіле. Ідучы па вузкай каляіне паміж збуялым гаем і сцяной васковага жыта, ён думаў пра Івася, шаптаў яго імя, а як убачыў абеліск і магілу, то кінуўся падбегам наўпрасткі і, дабегшы, гукнуў ва ўсю моц:

— Я знайшоў яго, мамо!

І ўпаў на зямлю, і плакаў доўга, наўзрыд, не саромячыся ні слёз сваіх, ні ўсхліпаў. Разам са слезамі ён выплакаў незарубцаваную тугу і даўнюю крыўду. Тугу па сябрах, якія ляжалі васьмь тут, пад цеплаватым пругкім мурагом... Вялікую крыўду, якая шчымяла ў грудзях ад першай паславаеннай сустрэчы з цёткай Катрай, Івасёвай маці...

Яны былі аднагодкі, Пятрусь і Івася. Жылі двор у двор. І калі, было, засніць Пятрусь, то Івася пабудзіць яго залістым свістам, а як забавіцца ў адрыве ці пуні Івася, выконваючы бацькаў наказ, дык Пятрусь абавязкова прыйдзе яму пасабіць. І — гайда з вудамі на Дзясну, у паход на зарэчныя баштаны, круціць галовы сланечніку. Яны ўдвух былі галоўнымі завадатарамі ўсіх хлапечых вытваранак, і часцей, чым каму, ім пападала дома на арэхі. А як крыху пасталелі, выбіліся ў парубкі, то стала іхняя дружба яшчэ больш моцная ды разважлівая.

Вайна застала іх у Гарахавецкіх лагерах. Блакітныя воды іхняй Дзясны ўжо афарбаваліся водбліскамі пажараў і пазланелі ад крыві, а яны ўсё каталі ўручную па сібірскіх распадках старэнкія вучэбныя гарматы ды роўна ў шэсць нуль-нуль усхопліваліся са спрасаваных у блін матрацаў і навыверадкі круцілі абмоткі, якія валодалі таямнічай здольнасцю выслізгаваць з рук, раскручваюцца і падводзіць сваіх уладальнікаў пад старшынскія нарады.

Нарэшце, настаў дзень, калі да іх прыехалі франтавыя афіцэры за папаўненнем. Цыганаваты капітан, да якога трапілі Пятрусь з Івасём, прагледзеўшы іхнія дакументы, задаволена хмыкнуў і пазбачаў:

— Будзеце камандзірамі гармат.

— У адной батарэі? — ажно засвяціўся ад радасці Івася.

— Можна і ў адной, — усміхнуўся капітан. — Вы што, дружбакі?

— Землякі мы...

Батарэя, у якой давалася служыць і ваяваць хлопцам, была супрацьтанкавая. Увесь час разам з пяхотай, паблізу, а то і на самым пярэднім краі, на прамой наводцы. Пехацінцам-экопнікам куды ўжо як нясоладка, а знішчальнікам-артылерыстам нясоладка ўдвая. Іх і вэржоя зрытылерыя імкнецца накрыць, і снайперы цікуюць, і штурмавая авіяцыя высочвае. Але Петрусь з Івасём шанцавала... Шанцавала да той кароткай, але шалёнай танкавай атакі каля ўзлеску, ад якога, па-ступова паніжаючыся, пачыналася пакастае, даўно не аранае поле.

Гэта проста шчасце, што іх не захапілі знянацку на маршы. Трое сутак яны то ў калонах з іншымі войскамі, то асобна, сваім дывізіёнам, па бальшаках і прасёлках імчалі на захад, зрэдку спыняючыся, каб заправіць машыны ды што-небудзь перакусіць сухама. Гэткі прыпынак быў у іх і каля ўзлеску. Толькі паспелі як след размяць зацёкленыя ногі, прыстроіцца да рэчавых мяшкоў з сухарамі і тушонкай, як па вузках раззнула:

— Танкі справа!

І адрозу каманды:

— Дывізіён-ён, да бою!

— Бат-та-р-рэя...

Адкуль яны з'явіліся на іхнюю галаву, гэтыя танкі? Хоць чаму б ім не было з'явіцца? Нашы войскі клінамі ўбіліся ў варожыя тылы — і ўсё больш па дарогах, а паміж імі зставаліся ў акружэнні цэлыя нямецкія злучэнні. Іх выкурвалі з лясоў дывізіі другога эшалона. Гэтыя ж танкісты не сталі чакаць, пакуль іх пачнуць выкурваць...

Танкі ішлі ў лабавую атаку, густа сцелючы за сабою рудыя шлейфы пылу і дыму. Цяжка сказаць, колькі іх было. Пярэднія праскочылі ўжо амаль палавіну поля, а цераз грэбень яра, у які ўпіралася поле, выкульваліся і выкульваліся ўсё новыя страшыдлы і, перавальваючыся з боку на бок, знаходзілі сабе месца паміж бруднымі шлейфамі, пакінутымі пярэднімі танкамі.

Глуха бомкнулі першыя стрэлы, і чорныя мячыкі дыму крутануліся перад раструбамі танкавых гармат і паплылі ўбок. За спіною, у лесе, адрозу рэзка гэхнулі разрывы. І пайшло без перадыху: б-ом—г-гах! б-ом—г-гах!.. Азваліся наспех устаноўленыя гарматы. Яны стралялі звонка, прысдаючы на гумавых колах за кожным стрэлам. Ледзь улоўныя ружовабялявыя джалы трасіраў чыркнелі ў бок танкаў.

Стрымаць усю танкавую лавіну дывізіёну было не пад сілу. З дзесятка меча-

ных крыжамі падвар засталася дагараць сярод поля. Адзін танк, уткнуўшыся хобатам гарматы ў бураломны завал, замёр у лесе — яго падбілі гранатамі. Астатнія ж, падмяўшы палавіну гармат і перакуліўшы некалькі цягачоў, прарааліся скрозь пазіцыі дывізіёна.

Ад грукату вушы нібы залажыла ватай, і Пятрусь, яшчэ не ачوماўшыся як след, ледзь разабраў, што сказаў яму камандзір батарэі, які шпарка прабег міма. Здалося, ён назваў першую і трэцюю гарматы. Першая? Дык гэта ж Івасёва. Што з ім? З-за двух перакулёных і ссунутых танкам у кучу цягачоў ён не бачыў, што робіцца злева — там, дзе трымаў абарону Івасёў разлік. Пятрусь кі-

ціха, ні душы. І Пятрусь, кіўком паказаўшы шафёру, што можна ехаць, хачеў ужо круціць цыгарку, як за адным з комінаў угледзеў высокую постаць чалавека. Ад нечаканасці ён здрыгануўся і схпіўся за аўтамат, ды зразумеў, што трывога дарэмная. Што тут рабіць немцу? Пятрусь, рэзка штурхануўшы дзверцы кабіны, саскочыў на зямлю і гукнуў:

— Гэй, таварыш!

Чалавек не азваўся і нават не ўзняў галавы. Пятрусь падышоў бліжэй і гукнуў яшчэ раз:

— Таварыш, што гэта за вёска?

І зноў маўчанне. Чалавек быў нерухомай, нібы высечаны з каменя, і толькі

візіён, некалькі дзесяткаў цалкам вынічаных вёсак. Каля якой жа яны пакінулі брацкую магілу?

Гэта нямое пытанне Пятрусь прачытаў пазней, восенню сорак пятага, у вачах цёткі Катры, Івасёвай маці. Не паспеў ён апаласнуць твар вадой з роднай студні, як на парозе застыла самотная постаць суседкі. У чорнай хустцы, перакінутай з плячэй на грудзі касым крыжам, яна нагадвала вялікую птушку са складзенымі крыламі.

— Петрусь, ты пісаў, што сваімі рукамі закрасіў вочы майму Івасіку.

— Так, цётка Катра...

— Але ж ты не назваў мясціну, дзе чакае мяне мой сын.

— То Беларусь, цётка Катра...

— Беларусь вялікая, а я хачу ведаць, як завецца той куток... І ці прывез ты мне жменю зямлі з Івасёвай магілы?

— Не прывез, цётка Катра, мы ішлі на захад...

Без віны вінаваты Пятрусь нізка апусціў галаву, не маючы сілы выносіць пагляд сухіх выплаканых вачэй суседкі. А тая цяжка ўздыхнула і кінула горкі папрок:

— Ты маніў мне, Пятрусь. Яго пахавалі без цябе.

— Я пісаў праўду, цётка Катра... І не мая віна, што вайна праглынула не толькі Івася, але і яго магілу...

— І яна, тая вайна, гэтак учарсціла цябе, што ты забыўся на свайго таварыша?

— Я помню яго, цётка Катра... Я знайду яго...

Старая зноў цяжка ўздыхнула і сказала, нібы адрэзала:

— Як знойдзеш, тады будзе табе дарога ў маю хату...

З гэтымі словамі яна павярнулася і пайшла, прычыніўшы за сабою дзверы.

На многія гады навіс над жывым салдатам дакор ад салдата мёртвага. Куды толькі не пісаў Пятрусь. Адшукаў камандзіра батарэі, але і той не мог аднавіць у памяці маршрут дывізіёна. Нічога сур'яльнага не прыносілі адказы з вайсковых архіваў. Два тыдні патраціў на паездку ў Беларусь — і не натрапіў на след.

І васьмь аднойчы ў вагоне электрычкі пад Кіевам яму трапіла на вочы невялікая кніжачка са здымкамі. Нехта выпадкова пакінуў яе на лаве. Пятрусь нехаця перагарнуў старонку, другую... І раптам ажно скалануўся. На яго глядзеў твар старога, што расказваў пра сваіх спаленых дзяцей там, між журботных комінаў. І не столькі твар быў знаёмы, як сівая пасма валасоў, што нагадвала рваныя шматок дыму. Ён!.. Пятрусь упіўся вачыма ў словы, надрукаваныя пад здымкам. Адзіны ўцалелы з усёй вёскі. Ну, так жа, гэта ён!.. І ўся кніжачка напісана пра тую вёску, якая цяпер стала мемарыяльным помнікам. А назва — васьмь яна, вялікімі літарамі на вокладцы. Ехаць, зараз жа ехаць!

...Пятрусь адбіўся ад экскурсіі, якая хадзіла па вымашчаных пліткам сцяжынках паміж спаленымі падворкамі, і падаўся ў той бок, дзе, помніцца, была палявая дарога. Так, ён не памыліўся. Толькі цяпер тут ляжала ўкатаная гравійка. Здаду дудкнула машына, і Пятрусь, саступіўшы на абочыну, падняў руку. Шафёр малакавоза, які без усякага ўзяўся падвезці незнаёмага чалавека, аказаўся цікаўным хлопцам і ўчыніў Петрусью сапраўдны допыт. О-о, як жа, ён чуў ад старых, што каля лесу пасля вайны стаяла процьма спаленых танкаў. Брацкая магіла? Гэта якая? Ці не тая, якую даглядаюць піянеры? Дык яна вунь, пад лесам, там абеліск пад зоркаю пастаўлены. Калі наўпрасткі, мяжюю, то не больш як паўкіламетра... І гукнуў услед Петрусью, які, не чуючы пад сабой ног, вылузнуў з кабіны:

— Праз гадзіну вяртацца буду. Паспяшайся, дык назад падвезу!..

Цётка Катра нібы ведала, што Пятрусь прынясе вестку пра Івася. Апёршыся на кіёк, яна стаяла каля розвілку, адкуль сцэжка разбягалася на суседскія падворкі. Пятрусь падышоў да старога, і некалькі хвілін яны глядзелі адно аднаму ў вочы: ён — з журбою, яна — з надзеяй.

— Я знайшоў яго, мамо... — адказаў на яе погляд Пятрусь і паклаў цётцы Катры ў далоні, з якіх выпаў кій, загорнутую ў палаценку зямлю з брацкай магілы і вязачку буйных жытнёвых каласоў.

— Адкуль гэта? — прашаптала старая.

— Яны растуць на вялікім полі каля Івасёвай магілы.

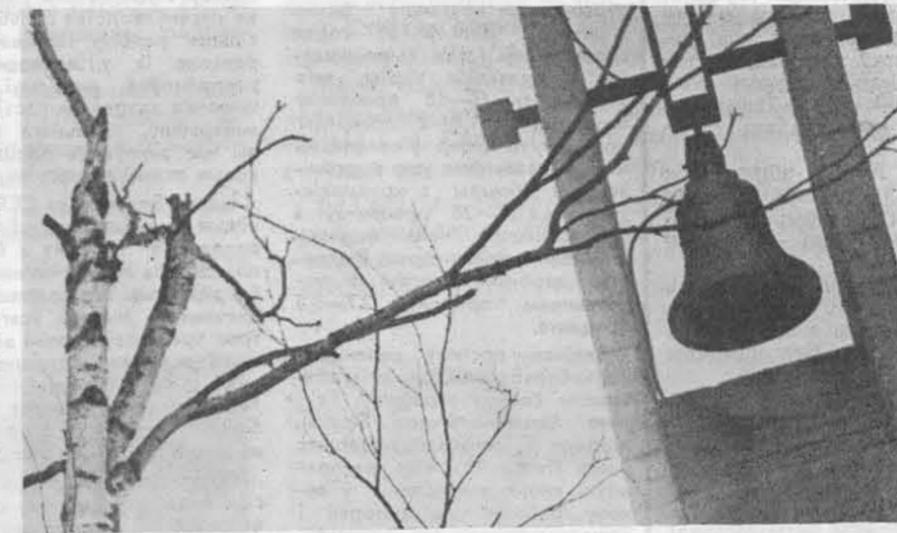
— Эге ж, які ў іх добры хлеб, — здзівілася цётка Катра. І раптам, прытуліўшыся шчакою да вусатых каласоў, ціха загаласіла: — Івасю мой, сынку Івасю...

Яна ціхенька загойдалася з боку на бок, нібы люляючы і каласы, і зямлю, на якой яны выраслі.

Барыс СТРАЛЬЦОУ

КАЛАСЫ НА ДАЛОНЯХ

АПАВЯДАННЕ

Тры дзесяцігоддзі мінулі з таго часу... 22 сакавіка 1943 года ў невялікую беларускую вёску, што згубілася ў лясах, уварваліся гітлераўскія карнікі. Усіх выгналі з хат — старых, жанчын, дзяцей. Прыкладамі паднялі з ложкаў хворых. Усіх сагналі ў адрыву, якую абклалі саломой і падпалілі. Тых, хто палаючым факелам вырываўся з агню, расстрэльвалі ва ўпор.

Хатынь — адна з 9 200 беларускіх вёсак, спаленых разам з людзьмі фашысцкімі акупантамі.

Вецер разносіць па наваколлі гукі хатынскіх званоў. Пад схіленымі бярозамі гарыць трапяткое поле Вечнага агню, Вечнай памяці... Чатыры з паловай мільёны чалавек з усіх куткоў нашай краіны, з многіх краін свету наведалі мемарыяльны комплекс «Хатынь».

нуўся ўслед за камандзірам батарэі і, не дабегшы крокаў з дзесяць, нібы спатыкнуўся і стаў, як укапаны. Гармата была сплюсчана і ўціснута ў зямлю, а паміж станін бурэла крывавае месіва... «Івасю», — шаптаў збялелымі вуснамі Пятрусь, не знаходзячы ў сабе сілы падысці бліжэй. І адрозу іскроў джвігнула думка, асляпіўшы сваёй нечаканай праматой: «Як жа пра гэта напісаць Івасёвай маці!..»

Пахаваўшы забітых і падкаціўшы да ўскрайку брацкай магілы некалькі вялізных валуноў, батарэйцы пачалі парадчыць уцалелыя гарматы і цягачы. А каб не было новай нечаканасці, у бок шашы, да якой карацейшай дарогай прабіваўся дывізіён, паслалі разведку. За камандзіра прызначылі Петрусью. Арыентавацца яму было цяжка: прывык да стэпавага прастору, а тут скрозь былі лясы ды ўзгоркі, нязвычайна для украінца беларуская зямля. Карты лішняй не было, і капітан загадаў Петрусью трымацца прасёлка аж да вёскі, якая павінна быць кіламетраў за пяць, а там узяць управа. Петрусью адрозу ж падумалася, што вельмі добра, калі паблізу ёсць вёска. Ён папрасіць тутэйшых людзей дагледзець магілу, а калі скончыцца вайна і яму ўдасца ўцалець, то прыедзе сюды выканаць свой самотны салдацкі абавязак.

Але вёскі не было. Яна згарэла, відаць, не ў гэты год, а раней, бо на пажарышчах ужо буяла зелле і стаялі коміны, размытыя дажджамі. Вакол пуста,

сівая пасма валасоў, якую матляў вецер і якая нечым нагадвала шматок дыму, сведчыла, што гэта жывая істота. Пятрусь спыніўся насупраць чалавека. Цяжка было вызначыць яго ўзрост. Счарнелы твар, запалыя шчокі і глыбокія маршчыны хутчэй засведчалі не гады, а перажытае гора.

— Дзеду, — ціха пагукаў Пятрусь, — мне вельмі трэба ведаць, як звалася гэта вёска.

Чалавек паставіў нерухома выціўныя вочы на незнаёмага салдата, і, здалося, у іх не варухнулася ні радасці ад сустрэчы са сваімі, ні здзіўлення.

— Ага, звалася, — неўпапад пацвердзіў ён. — Звалася, а як жа... Цяпер не завецца, няма нашай вёскі... І дзетак маіх няма... Ні Яначкі няма, ні Аленкі... Спалілі іх... І Ганчак з Косцікам спалілі... Усіх спалілі... Адны чарапы засталіся, дык я закапаў чарапы... Разам закапаў, бо не было як разабраць, дзе чые...

Петрусью здалося, што валасы пад пілоткай варухнуліся, а сэрца сціснулася ў маленькі камяк, васьмь-васьмь гатоў зусім знікнуць. Матаючы галавой, нібы адганяючы ад сябе страшны прывід, ён падаўся назад, крок за крокам адступаючы ад старога.

Пасля ўжо, седзячы ў машыне і ўсё яшчэ чуючы глухое таханне ў грудзях, ён супакоіў сябе, што знойдзе гэту вёску. Кожны з тутэйшых жыхароў пакажа яму дарогу да вёскі, спаленай разам з людзьмі. Пра яе ўсе будуць ведаць...

Ён памыліўся. Калі пасля шматдзённага наступлення нашы войскі спыніліся на Вісле і Петрусью ўдалося, нарэшце, пастаць запытанне, яму адказалі, што ў тых краях, дзе праходзіў і прыняў бой ды-

МІЖНАРОДНЫ ДЗЕНЬ ТЭАТРА

«Зорным небам чалавецтва» назваў тэатр выдатны тэатральны дзеяч Аляксандр Южын. Па гэтаму «зорнаму шляху» і ідуць перадавыя дзеячы сцэны ўсяго свету, для якіх тэатр з'яўляецца сродкам узаемнага разумення і ўмацавання міру паміж народамі. Пад такім дэвізам Міжнародны інстытут тэатраў «МІТ» 27 сакавіка праводзіць штогод Дзень тэатра.

Сёлетні Міжнародны дзень тэатра прысвечаны 150-годдзю з дня нараджэння вялікага рускага драматурга Аляксандра Астроўскага. Драматургія Астроўскага мела вялікі ўплыў на творчую дзейнасць рускага тэатра. І не толькі рускага, але і тэатраў народаў СССР, усяго свету.

Беларуская сцэна дала прыклады сапраўды творчага і глыбокага асэнсавання ідэй і вобразаў выдатнага драматурга. Творы Астроўскага, перакладзеныя на родную мову К. Крапівой, К. Чор-

ным, Я. Скрыганам, Ю. Гаўруком, набылі арыгінальнае гучанне на сценах тэатраў рэспублікі.

Зараз у Савецкім Саюзе дзейнічаюць 560 прафесійных тэатраў, а таксама дзсяткі тысяч самадзейных калектываў. З кожным годам пашыраюцца міжнародныя культурныя сувязі паміж тэатрамі Савецкага Саюза і тэатрамі многіх краін свету.

Прадстаўнікі СССР прымаюць актыўны ўдзел у мерапрыемствах Міжнароднага інстытута тэатраў, канферэнцыях, кангрэсах, фестывалях. Савецкія тэатры з вялікай павагай адзначылі 400-годдзе з дня нараджэння класіка англійскай драматургіі В. Шэкспіра, 350-годдзе з дня нараджэння слаўтага французскага камедыёграфа Мальера.

Паспяхова праходзяць у СССР гастролі тэатральных калектываў Францыі, Італіі, Японіі, ЗША, Балгарыі, Вен-

гры, Польшчы, Чэхаславакіі і іншых. У сваю чаргу ў многіх замежных краінах цёпла прымаюць савецкіх артыстаў. Надоўга запамінацца замежным глядачам гастролі МХАТа, Малага тэатра, Вялікага тэатра оперы і балета тэатра імя Вахтангава.

Значнае месца ў гастрольнай дзейнасці савецкіх артыстаў займаюць майстры сцэны Савецкай Беларусі.

— Беларускае мастацтва вельмі спадабалася французам, — гаворыць кіраўнік Народнага хору БССР Геннадзь Цітовіч, успамінаючы паездку ў Францыю. — Вялікім поспехам карысталіся салісты Беларускага тэатра оперы і балета Т. Шымко, З. Бабій, І. Сарокін, І. Савельева, С. Данілюк, саліст філармоніі А. Астралецкі. Дні культуры Беларусі ў Францыі праходзілі ў шчырай сардэчнай атмасферы, амаль усе французскія газеты змяцілі прыхільныя рэцэнзіі.

А хіба можна забыць выступленні беларускіх майстроў мастацтва на Сусветнай выстаўцы ў Манрэалі! «Мы адчувалі выключную ўвагу да нашых канцэртаў, цікавасць і сімпатыю да нашай краіны», — успамінае народная артыстка СССР Тамара Ніжнікава.

З вялікім поспехам праходзілі гастролі тэатра імя Янкі Купалы ў Польскай Народнай Рэспубліцы, дзе купалаўцы паказалі свае лепшыя спектаклі — «Рамеа і Джульета» В. Шэкспіра, «Канстанцін Заслонаў» А. Маўзона, «Даходнае месца» А. Астроўскага.

Дзве з паловай тысячы год за плячымі старажытнага тэатральнага мастацтва. Але тэатр заўсёды застаецца маладым, бо яго жыццё неўміручая крыніца творчасці.

У. СТЭЛЬМАХ,
заслужаны дзеяч
мастацтваў БССР.

Дзіцячай балетнай студыі палца Бельсаўпрофа «Мара» прысвоена званне народнай. НА ЗДЫМКУ: заняткі дзіцячай балетнай студыі «Мара». Фота М. БАНДАРЫКА.

ФАРБЫ РОДНАЙ МОВЫ

У якасці супрацоўніка бялыніцкай раённай газеты «Зарнамунізму» мне ў свой час давялося аб'ездзіць і абхадзіць усе блізкія і далёкія вёскі раёна, сустракацца і размаўляць з рознымі людзьмі, чытаць селькораўскія допісы, рыхтаваць іх у набор.

Разгамоняцца дзядзька ці цётка, хлопец ці дзяўчына — зачаруе, заварожыць непасрэдна, жывая гаворка. Слухаеш і міжволі здзіўляешся: якая ж багатая ты, родная мова, якая ты рухомая, дынамічная, яркая! Столькі назваў, столькі метак на адзін і той жа прадмет, на адну і тую ж з'яву.

«Што хутарок — то гаварок, што сямько — то слаўцо», — так сцвярджае беларуская прымаўка. І пераканана ў гэтым няжэтка.

Заехаў я неяк у адну з глыбінных вёсак пад назваю Голубаўка. Патрэбна было пагаварыць з брыгадзірам паляводчай брыгады. У канторы калгаса яго не было, на калгасным двары — таксама. Ніхто з калгаснікаў не ведаў, куды ён мог дзецца. І адзін з іх ні то жартам, ні то ўсур'ёз сказаў:

— Брыгадзір на скруце.

Я падумаў спачатку, што брыгадзір, якога я шукаю, дзе-небудзь на сенажаці каля сціртаў — але ж сенакос скончыўся. Мо хіба дзе-небудзь ля камбайнаў — была ўборка. Давялося запытацца ў дзядзькі, што значыць слова «скрут». Той адказаў:

— Брыгадзір пайшоў на скрут, ні дома, ні тут.

Стала зразумела, што брыгадзір кудысьці «скруціўся», сышоў ці з'ехаў, нікому нічога пра сябе не сказаўшы.

Давялося мне ехаць аднойчы на «драгунку» (так называюць невялікія аўтобусы) у адзін аддалены ад райцэнтра саўгас. Сапраўды, ехаць было дробка, аўтобус падкідала па выбоінах, каляінах, брынчэла аконнае шкло. Пасажыры, вясковыя дзядзькі і цёткі, хлопцы і дзяўчаты, ладзілі адзін з адным гамонку, жартавалі, смяяліся.

Гаманілі два ўжо немаладыя аднавяскоўцы, рабочыя тутаўшага саўгаса:

— Што вязеш, Мікіта, у сваім рундуку?

— Жончыны прошвы.

— Харошы чалавек мой зяць, залатыя рукі, ды во толькі бяда, што алкаголец, — так скардзілася бабуля суседцы.

— Ох, палабавозіў я ўчора ля трактара, — тлумачыў суседу маладжавы мужчына.

— Лаўды табе, калі ўсе дзеці апуціліся, — зайздросціла кабетка кабеце.

— А я ў Бялынічах падмаладзіўся.

— Мярэчна вечарам адной.

— Добрая сечка яе нявестка.

Ні ў адным слоўніку слоў з падобным значэннем няма. «Рундук» — чамадан, «прошвы» — просьбы што-небудзь набыць, купіць, прыдаць, «алкаголец» — п'яніца, «палабавозіўся» — добра прапрацаваў, «лаўды» — добра, «падмаладзіўся» — пастрэўся, пагаліўся, «мярэчна» — самотна, маркотна, сумна, «сечка» — злая на язык сварлівая кабетка, баркуха.

Пасажыры «драгунка» разумелі адзін аднаго слова ў слова. Іх няжэтка было б зразумець і чалавеку з Міншчыны ці Гомельшчыны.

А гамонкам няма канца краю. Услухаешся ў іх, бы апынаешся ў найкай даўна-кладоўцы. Ляжаць у ёй яркія, адшліфаваныя блішчатыя самацветы. Гэтыя словы — жывая мова народа.

Колькі іх, такіх важкіх, бясэнных залатых зліткаў? Імі аздоблена народная мова. Яны надаюць ёй гнуткасць, рухомасць, тонкасць, каларыт, бляск, транспнасць.

Іншы раз адно слова замяняе цэлы сказ, дае чалавеку своеасаблівую характарыстыку, узносіць яго або карае. Каму, скажам, прыёмна пачуць пра сябе «матальга» — дзялок, махляр, круцель, прайдзісвет, прахвост. Проста страляе слова, б'е, як гавораць, не ў брыво, а ў вока.

Даўно няма маёй маці, звычайнай вясковай жанчыны, калгасніцы. Яна гаварыла проста, але так, што кожнае сказанае слова было на сваім месцы, несла сваю патрэбную нагрукку. Маці не ўмела чытаць, але можна было пазаздросціць яе мове. Адкуль толькі браліся ў яе прыказкі, прымаўкі, траньня, дасціпныя, самабытныя словы!

Гаворка маці, гаворка землякоў... Гэта дарогі наш скарб, наш дарогі здабытак.

Р. ЯСЦЕЕУ.

У ПАУЦЕМНЫМ пакоі пульсую, як жывое, падміргзце па-сяброўску зялёнае вока радыёпрыёмніка. Песня запайняе пакой, вырываецца на вуліцу...

Ой, рэчанька, рэчанька,
Чаму ж ты няпоўная!..
Ой, лі, люлі, люлі,
Чаму ж ты няпоўная!..

Недзе там, пад высокімі радыёмачтамі, віток за вітком раскручваецца тоненькая магнітафонная стужка, якая на многія гады ўвабрала ў сябе гэтую чутую-перачутую і заўсёды такую новую песню. А мы ўспамінаем тых, у чыіх сэрцах нарадзілася гэтая мелодыя, каб цяпер воль так ляцель над усёй зямлёй. Ці чуюць яны ў гэты позні час далёкае рэха сваіх галасоў?

Можна вярнулася Ганна Шавель з вярчэння даення і прысела на мінутку ля прыёмніка, паклаўшы на калені стомленыя рукі. Слухае з ціхай усмешкай, спрабуючы пазнаць у дружным хоры свой голас...

Прыехаў з далёкага рэйса Мікалай Новік і па дарозе дамоў дагнала яго, даляцеўшы з дынаміка, песня. Так і спыніўся на вясковай вуліцы...

Адсунуў кнігу Анатоль Праневіч, калгасны будаўнік, на дыбачках падышоў да прыёмніка і дадаў гучнасці, каб пачуць кожнае слова...

На некалькі кіламетраў выцягнулася вясковая вуліца. Багаты хлебам, мясам і малаком калгас імя Леніна. Але ёсць у яго працаўнікоў яшчэ адно багацце — вялікая любоў да песні, вясёлай і сумнай, сур'ёзнай і жартоўнай. Здаўна спявалі. За плугам, на сенажаці, у полі, на вяселлях і хрэсьбінах. Гадоў амаль трыццаць назад самыя галасістыя сышліся ў хор. Разам і спяваецца лепей.

Стаў хор вёскі Вялікае Падлесце Ляхавіцкага раёна вядомы на ўсю акругу, на ўсю рэспубліку. У 1965 годзе прысвоілі яму званне народнага.

...У адзін з гэтых вясновых дзён у трактарыста Эдуарда Усакоўскага нешта нахштэрт

РАЗАМ З ПЕСНЯЙ

юбілею: сем гадоў назад упершыню прыйшоў ён у хор. І стаў хор на адзін голас званчэй. Мог хто сказаць — прыйшоў на гатовая. Ды толькі дарога Эдуарда на сцэну была нялёгка.

Пасля вайны засталіся ўтрох — маці, Эдзік і яго малодшая сястрычка Галя. Латаная-пералатаная вопратка, шнуркамі падвязаны абутак, пустыя чыгункі ў халоднай печы. У доўгія зімовыя вечары сядалі цесна, каб сагрэць адзін аднаго, і маці ціха-ціха запявала пад гудзенне верацяна старую песню. Слухаў Эдзік, баючыся паверушыцца, каб не перашкодзіць песні.

Неяк вяснона зайшоў у хату незнаёмы мужчына.

— Чуў, гаспадыня, сын у цябе ёсць. У пастухі вазьму на лета.

— Маленькі ён яшчэ, — прытуліла да сябе Эдзіка маці, — куды яму ў пастухі.

— Ну, як ведаеш. Ды воль есці што будзеш? Я магу збжжам...

— Засумуе ён адзін, — не згаджалася маці.

СВЯТА МУЗЫКІ

Штогод, пачынаючы з леташняга, у нашай краіне праводзіцца Тыдзень музыкі для дзяцей і юнацтва. Нядаўна такое свята адбылося ў Беларусі. Многія канцэртныя залы рэспублікі былі аддадзены маладым слухачам, перад якімі выступілі лепшыя музычныя калектывы і асобныя выканаўцы.

Адкрыўся тыдзень вялікім канцэртам у зале Белдзяржфілармоніі. Побач са сталымі на сцэне выступілі і юныя калектывы — хор сярэдняй спецыяльнай музычнай школы пры Белдзяржкансерваторыі, народны піянерскі ансамбль песні і танца Мінскага палаца піянераў і школьнікаў, ансамбль скарпачоў Цэнтральнай дзіцячай музычнай школы.

У наступныя дні студэнты кансерваторыі прымалі вучняў сярэдніх школ Мінска, знаёмілі іх са сваёй навучальнай установай. Вучні музычных школ сталіцы наладжвалі канцэрты з твораў рускіх і замежных кампазітараў. У зале філармоніі юныя слухачы пазнаёміліся з выканаўчым майстэрствам вучняў Вільнюскай школы мастацтваў імя Чурлёніса, а ў кансерваторыі адбыўся вялікі канцэрт «Беларускія кампазітары — дзецям».

Музыка для дзяцей у творчасці беларускіх кампазітараў даўно ўжо вызначылася як асобны жанр музычнага мастацтва. Тут ёсць добрыя творы педагагічнага рэпертуара,

нескладаныя п'есы для асобных інструментаў, песні. За апошні час пачалі з'яўляцца больш буйныя формы, такія як сіюіты і санаты Л. Абелівіча, Я. Касалапава, П. Паднавырава, Л. Свездзеля, К. Цесакова, складаныя хоры, кантаты і оперы І. Кузняцова, Э. Тырманд, Р. Суруса, У. Алоўнікава, А. Янчанкі і іншых. На працягу ўсяго тыдня беларускія кампазітары выступалі ў розных раёнах рэспублікі — у школах, клубах, дамах і палацах культуры, даламагалі школьнікам арганізаваць кабінеты і клубы аматараў музыкі.

Цікавую праграму прапанавалі юным слухачам ансамбль песні і танца, духавы аркестр штаба Чырванасцяжнай Беларускай ваеннай акругі. Ансамбль у час гэтага канцэрта выступіў сумесна з дзіцячым хорам адной з мінскіх музычных школ.

Надзвычай цікавы быў канцэрт юных кампазітараў, які адбыўся ў сярэдняй спецыяльнай музычнай школе. Канцэрт паказаў, што многія з юных кампазітараў маюць добрыя патэнцыяльныя магчымасці для набыцця прафесійных ведаў і могуць з часам папоўніць рады беларускіх стваральнікаў музыкі.

У час тыдня адбылася навуковая канферэнцыя, прысвечаная стану і задачам эстэтычнага выхавання дзяцей сродкамі музыкі.

Д. ЖУРАУЛЕУ.

ПРА КНІГУ І ЛЁС ВОЛЬГІ СКАРАХОДАВАЙ

Перада мной дзівосная кніга. «Як я ўспрымаю, уяўляю і разумею навакольны свет». Непаўторнасць, унікальнасць гэтай кнігі заключана ў тым, што яна належыць чалавеку, які не бачыць, не чуе і доўга не мог гаварыць. Так, яе аўтар Вольга Скараходава — слепаглуханяма і ў той жа час, як гэта ні здаецца неверагодным, пісьменнік і вучоны, старшы навуковы супрацоўнік Маскоўскага навукова-даследчага інстытута дэфекталогіі Акадэміі педагагічных навук СССР.

Скараходава падрабязна, крок за крокам расказвае аб тым, як адбыўся гэты «цуд», як яна навучылася спасцігаць навакольны свет. Чытаеш гэту кнігу і не перастаеш здзіўляцца. Здзіўляцца і захапляцца чалавекам, які здолеў, дзякуючы велізарнай упартасці і мэтанакіраванасці, пераадолець сваё няшчасце.

Праца Вольгі Скараходавай — даследаванне працэсу ўспрымання слепаглуханямога. Аказваецца, з дапамогай рук можна пазнаць чалавека, якога не бачыў некалькі год, і не толькі пазнаць, але нават вызначыць яго душэўны стан, яго настрой. Так рукі замяняюць вочы. Цяжка паверыць у тое, што сляпы і глухі чалавек здольны «слухаць» і цешыцца

музыкай. А між тым гэта менавіта так, і ў кнізе расказана, як гэта адбываецца. Зноў на дапамогу прыходзяць рукі — ім перадаецца вібрацыя інструмента, на якім іграюць. Так чалавек «чуе». Уражання Скараходавай ад музыкі заўсёды дакладныя, правільна вызначаюць сэнс твора. Тонка адчувае яна і прыроду. Любіць кветкі, цешыцца морам, сонцам, ранішняй свежасцю. Яе ўяўленні аб свеце не толькі правільныя, але і вобразныя. Мора, гэты міфалагічны Пасейдон, «уяўляецца мне вялікім, шыракапелым, доўгарукім, з пушыстымі доўгімі валасамі з марской цыны і такой жа пышной барадой. Калі Пасейдон злучаецца, ён моцна ківае сваёй галавой, валасы і барада, якія развяваюцца, парушаюць спакой паветра, і тады пачынаецца буря...»

А вось уражання ад сочинскага дэндраля: «Дэндраля нагадаў мне чароўныя казкі з «Тысячы і адной ночы».

Ужо гэтыя радкі гавораць аб шырыні ведаў, інтарэсах, адукаванасці аўтара.

Уключаныя ў кнігу нарысы «У Музеі-сядзібе Л. М. Талстога», «Аб Байране», «Аб тым, як мне ўяўляецца Герцэн», «А. М. Горкі жывы» і іншыя сведчаць не толькі пра глыбо-

кае веданне Скараходавай твораў гэтых пісьменнікаў, але і пра ўласны, часам вельмі арыгінальны погляд на іх творчасць. Гэтыя нарысы, а таксама падборка аўтарскіх вершаў, якімі канчаецца кніга, гавораць яшчэ і аб незвычайным літаратурным дараванні аўтара.

Кніга Скараходавай — гэта не толькі расказ пра сябе. Сабраны ў ёй матэрыял мае вялікую навуковую каштоўнасць, з'яўляецца своеасаблівым дапаможнікам пры выхаванні слепаглуханямых. Саракі сямі год Вольга Скараходава абараніла дысертацыю, стаўшы кандыдатам педагагічных навук. Сведкі гэтай незвычайнай абароны расказваюць аб тым хваляванні, якое ахапіла перапоўненую залу, калі пачуўся роўны, крыху глухаваты голас дысертанткі. Вольга Іванаўна не толькі прачытала ўступную прамову — яна адказвала на пытанні слухачоў. «Перакладчыкі», дакранаючыся да яе рукі, выступалі гэтыя пытанні па асобай азбуцы, і толькі часам недэкладныя інтанацыі і занадта нізкі тэмбр голасу выяўлялі, што здольнасць гаварыць уласціва вучонаму не ад прыроды, а набыта доўгай і вялікай працай.

Далёкая і цяжкая дарога

прывяла Скараходаву да гэтых здзіўляючых поспехаў.

Яна нарадзілася ў 1914 годзе ва ўкраінскай вёсцы, у беднай сялянскай сям'і. У пяць год, захварэўшы на менингіт, Вольга страціла зрок, слых, а потым і мову. Услед за адной бядой прыйшла другая — памерла маці, адзіны чалавек, які разумеў бездапаможную дзяўчынку. Вольга трапляе ў адэскую школу сляпых, потым у харкаўскую клініку для слепаглуханямых дзяцей, якой кіраваў буйны вучоны Іван Сакалянскі. Пачынаў ён з навучання прасцейшым навикам, з развіцця адчування прасторы. І толькі потым знаёміў з азбукай Брайля і вучыў мове. Затым галоўным стала чытанне. «Чытач можа верыць мне або не верыць, гэта яго воля, — піша Скараходава, — але ведамі і літаратурнай мовай я абавязана чытанню, чытанню і яшчэ раз чытанню кніг, і ў першую чаргу мастацкай літаратуры».

Восем выхаванцаў было ў школе Івана Сакалянскага, калі пачалася Вялікая Айчынная вайна. Харкаў занялі акупанты. Гітлераўцы, уварваўшыся ў школу, забілі шасцярых. Толькі дваім цудам удалося выратавацца. Адною з уцалелых была Вольга Скараходава.

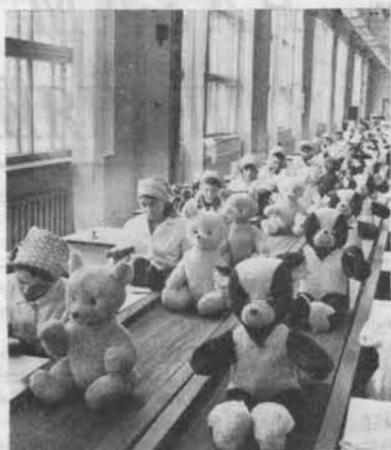
Пасля вайны разам са сваім настаўнікам яна пераехала ў Маскву, пачала вучыцца далей. У створанай Іванам Сакалянскім лабараторыі ў Інстытуце дэфекталогіі работа працягвалася і тады, калі не стала прафесара. Высакародную справу працягвалі яго вучні — Вольга Скараходава, Аляксандр Мешчаракі і іншыя. Шмат часу і сіл аддае Скараходава і новай школе для слепаглуханямых дзяцей у Загорску, невялікім гарадку пад Масквой.

Але справа не толькі ў яе рабоце. Жыццё Вольгі Скараходавай само па сабе з'яўляецца велізарным выхаваўчым прыкладам. Аб гэтым ёй пішуць людзі з самых розных куткоў зямнога шара. Бо яе імя цяпер набыло сусветную вядомасць.

Так, сапраўды няма м'яжы магчымасцяў чалавека! Бадай, нічога не ўсведамляў гэтага яснай, чым вялікі пралетарскі пісьменнік Максім Горкі, які перапісваўся са Скараходавай. Горкі захапляўся мужнасцю дзяўчыны, гаварыў аб ёй як аб «сімвале перамаганоснай энергіі чалавечага розуму, вельмі каштоўнай энергіі, створанай прыродай...»

Вікторыя ФРЭНКЕЛЬ.

ЦАЦКІ НА КАНВЕЕРЫ

Хітрая ліса Аліса, верны пудзель Артамон, касаланы Патапыч, даўгавухі Зайка мірна сядзяць поруч і чакаюць адпраўлення ў далёкае падарожжа. Разам з імі рыхтуюцца ў дарогу лвы, тыгры, малпы. Яны «нарадзіліся» на Гомельскай фабрыцы цацак. Для іх вырабу тут выкарыстоўваюцца самыя сучасныя матэрыялы: поліэтылен, паралон, капронавае валакно, по-

лістырол, латэкс. Такія «звяры» не трацяць формы нават пасля «купання».

Мастакі і канструктары фабрыкі, людзі з багатай фантазіяй, ствараюць не толькі прыгожыя, яркія, але і цікавыя цацкі. Так, касматыя «таптыгіны» ўмеюць пакуль толькі дабрадушна раўці, але з дапамогай убудаваных механізмаў яны змогуць у хуткім часе

«крочыць» і «катацца» на пластмасавых каталках.

Звыш двух мільёнаў вясёлых зверанят падорыць у гэтым годзе дзетвары пятаццаці савецкіх рэспублік калектыву фабрыкі. НА ЗДЫМКАХ: «таптыгіны» сыходзяць з канвеера; мастак фабрыкі Людміла БЛІНОВА рыхтуе ўзоры будучай прадукцыі — тыгранят; малпа Гоша на кані. Фота Ч. МЕЗІНА

ВЫСТАЎКА называлася «Свет нашых захапленняў».

Не, не праекты прыгожых будынкаў, не планы забудовы новых раёнаў нашай сталіцы паказвалі архітэктары і інжынеры, супрацоўнікі Беларускага інстытута «Мінскпраект». Тут было прадстаўлена нешта глыбока асабістае: калекцыі, збору якіх аддадзены гады, плён шчаслівых мінут, праведзеных саманасам з прыродай, прыгажосць, нечакана ўбачаная і данесеная да іншых. Выстаўка расказвала аб тых радасцях, што прыносяць чалавеку ў час адпачынку любімы заняткаў.

Які ж багаты, разнастайны і цікавы свет гэтых захапленняў. Па-за сценамі інстытута яго супрацоўнікі такія ж нястомныя шукальнікі і стваральнікі, як і ў сваёй паўсядзённай рабоце. Кола іх інтарэсаў не абмяжоўваецца архітэктурай. Гэтых сур'ёзных, занятых людзей цікавіць прыкладное мастацтва і гісторыя

СВЕТ НАШЫХ ЗАХАПЛЕННЯЎ

роднага краю, жывапісе і прырода.

Драўляныя лыжкі, распісаныя залатымі ўзорамі Хахламы, бурштынава-празрыстыя, з рознымі ручкамі і звычайныя белыя — калекцыя архітэктараў Н. Афанасьевай і яе мужа А. Левіна. Яны прывозілі лыжкі з далёкіх камандзіровак, падарожжаў па Савецкаму Саюзу, з паездак за мяжю, іх дарылі сябры.

Н. Афанасьевай і Л. Левіным сабрана калекцыя ўкраінскай косаўскай керамікі, якая таксама экспануецца на выстаўцы. Імя Левіна-архітэктара, напэўна, вядома нашым чытачам. Ён лаўрэат Ленінскай прэміі, адзін з аўтараў мемарыяльнага комплексу «Хатынь» і помніка Якубу Коласу, з Левіным-калекцыянерам мы пазнаёмліся ўпершыню.

А вось архітэктар І. Есьман робіць лыжкі сам. Ён выстругвае іх з разнастайных

парадаў дрэў, розных паметраў: ад вялікай кухарскай да малосенскай чайнай.

Захапленне інжынера Г. Уласава — кнігі, старадаўнія і сучасныя. На выстаўцы была прадстаўлена частка яго вялікай калекцыі, але і яна складала цэлую экспазіцыю — «Руская дарэвалюцыйная і савецкая энцыклапедыя».

Малады архітэктар Л. Шулаеў у вольны час становіцца рэзчыкам па дрэве. Яго работы «Гуслар», «Кумы» выкананы ў традыцыйна беларускай народнай творчасці.

«Гарады Савецкага Саюза» — частка калекцыі значкоў, якую збірае інжынер Л. Чарнаморцава. Заслужаны дзеяч мастацтва, кіраўнік архітэктурнай майстэрні У. Афанасьеў захапляецца жывапісам. Яго карціны «Казка», «Ноч», «Космас», «Мары» і іншыя, прадстаўлены на выстаўцы, прыцягваюць увагу яркай гамай фарбаў, нейкім

сваім успрыманням свету.

Архітэктары І. Сітніківа і Н. Краўкова дасягнулі сапраўднага, можна сказаць, прафесійнага майстэрства ў стварэнні цацак. Матэрыялы самыя простыя: пенапласт, паралон, звычайная губка, рознакаляровыя абрэзкі тканіны, фарбы. А дзеці не могуць адарваць позірку ад персанажаў любімых мультыплікацыйных фільмаў — Чабурашкі, Кракадзіла Гены, Старой Шапакляк...

І яшчэ пра двух калекцыянераў хочацца мне расказаць. Адзін з іх — А. Гуль, архітэктар, па праектах якога забудоўваюцца буйнейшыя мікрараёны нашага горада. Ціне таму збіраў ён калекцыю паштовак «Віды старога Мінска», каб новы, сучасны Мінск быў яшчэ прыгажэйшы, яшчэ лепшы? А. Гуль — страсны збіральнік марак. На выстаўцы экспануецца калекцыя «Жанчыны ў жы-

вапісу», а побач пад шклом — дыпламы і медалі, атрыманыя архітэктарам у розныя часы за ўдзел у выстаўках філатэлістаў у нашай краіне і за мяжой.

Калекцыям Л. Пагарэлава адведзена на выстаўцы, бадай што, самае вялікае месца. Тонкі густ, умелыя рукі і здольнасць у звычайнай рэчы ўбачыць незвычайнае дапамагаюць яму рабіць цуды. Знойдзеныя ў лесе каронні, галінкі ён ператварае ў дзівосных звяроў, птушак, у смешныя драўляныя скульптуркі танцораў. Л. Пагарэлаву належаць таксама калекцыя марскіх жывёлін і калекцыя грашовых знакаў, пачынаючы з тых, што былі ў абарачэнні яшчэ ў час Петра I, і да нашых дзён.

Выстаўка працавала нядоўга, аб яе адкрыцці не абвешчалі яркія афішы, але ў светлых пакоях, дзе яна экспанавалася, было заўсёды многалюдна.

Д. ЧАРКАСАВА.

ГУМАР

Джон даваў шылінг свайму сыну Дзіку кожны раз, калі той прыносіў са школы добрыя адзнакі. Такія адзнакі ў Дзіка былі заўсёды. Нарэшце, Джон спытаў падазрона:

— Дзік, а ці не дзеліш ты выпадкова гэтыя грошы з настаўнікам?

Свенсан прыйшоў да гадзін-

нікавага майстра і папрасіў адрамантаваць насценны гадзіннік. Калі майстар разгарнуў падазлены яму пакунак, то убачыў толькі маятнік.

— А дзе ж гадзіннік?

— Гадзіннік у поўным парадку. Толькі вось маятнік стаіць...

Амерыканскі ўрач у прысутнасці сваіх знаёмых гаворыць:

— За наведанне хворага дома я беру пяцьдзесят долараў, за прыём у сябе ў кабінце — сорак, за кансультацыю па тэлефоне — пятаццаць і за выніску рэцэпта — дзесяць.

— Даруйце, — гаворыць адзін са знаёмых, — а колькі вы бярыце з пацыента, калі ён у вашай прысутнасці прымае аспірын?

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44. ТЭЛЕФОНЫ: 33-07-82, 33-65-84, 33-03-15, 33-65-91, 33-15-15.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі Зак. № 380.